

interjú újraközlésével köszöntjük Öt és kívánunk Neki és ugyancsak örmeigyökerű férjének Maros Dezső akadémikusnak - jó egészséget és minden jót, hogy még sokáig dolgozhassunk együtt a magyarörmény múlt feltárásában. Mielőtt az interjút közölnénk, néhány szót ejtenék Albert Annamária örmény gyökereiről amelyre nagyon büszke, és amelyről majd bővebben is szót ejtünk. Most csak annyit, hogy a Hátskuj Tutsek, Gajzágó, Czeecz, Szentpéter, Amirás, Keszy Harmath, Kövér családokkal rokon...

Egy élet a Kolozsvári magyar opera szolgálatában

Albert Annamária

Évad közben is előfordul, de évadszünetkor még gyakrabban jutnak eszünkbe olyan művészek, akik nevével régebben naponta találkoztunk az operaplakátokon. Eszünkbe jut egy-egy régi előadás, amelynek fénye évtizedek óta sem fakult meg. Rohanó világunkban fokozottabban hajlamosak vagyunk a felejtésre; mindennapos bajaink közepette elfelejtjük azokat, akik egy emberöltő áldozatos munkájával szolgálták a kolozsvári magyar operát és annak közönségét. Nyári összeállításainkban olyan művészeket szólaltatunk meg, akik helytállásukkal követendő példává váltak a mostani nemzedék számára is. Interjúsorozatunk első alanya Albert Annamária, a kolozsvári Állami Magyar Opera alapító tagja; több mint két évtizedes pályafutása során végig énekelte a repertoáron levő nagyoperák főszerepeit egy olyan „aranykorban”, amelyben Albert Annamária egyetlen vezető ideológiai elvet ismert: a művészet iránti hűséget, alázatot. 1992 decemberében, a magyar nyelvű színhátszás 200. évfordulóján érdemei elismeréséül elnyerte az örökös tag címet is.

- Gyermekkorától vonzotta a zene, a színpad?

- Tordán születtem, és már óvodás, illetve elemi iskolás koromban szívesen részt vettem az ünnepeken: énekeltem, táncoltam, szavaltam. Első „főszerepemet” tízévesen játszottam el; Piroska voltam az osztály záróünnepségén. Ennek emlékét most is őrzöm abban az albumban, amelyben énekesi pályám kezdetén készült fényképek vannak. A középiskolát a Marianumban kezdtem el 1936-ban, majd négy év után Budapesten, az Angolkisasszonyok Intézetében folytattam, ahol kétéves Női Kereskedelmi Szaktanfolyamot végeztem. Az intézetnek akkor jó hírű templomi énekkara volt, sokszor léptünk fel: miséket, litániákat énekelünk. Karnagyunk *Mater Szcucynsky* volt, aki felfigyelt a hangomra, és rám bízta a szoprán szólókat, majd végzéskor azt tanácsolta, hogy ha van Kolozsváron felsőfokú zeneoktatás, okvetlenül iratkozzam be, és képezem a hangomat. Hazatérve Kolozsvárra szüleim tudta nélkül jelentkeztem a felvételre, egy magyar nótát énekeltem el, és felvettek. Így lettem 1943-ba a kolozsvári Magyar Zene- és Színművészeti Főiskola hallgatója, s mivel szüleimnek nem volt lehetőségük arra, hogy fedezzék iskoláztatásomat, diákként már családfenntartó voltam: öt évig a Dermata Bőr- és Cipőgyár ellátási osztályán voltam gyors- és gépíró. Délelőtt dolgoztam, délután siettem az órákra. Első énektanárom *Sigmond Lajos* volt, aki nagy gonddal kezelte a hangomat: népdalokat, mūdalokat tanultunk, kisebb áriákat. 1947 júniusában Gluck *A rászédett kádi* című egyfelvonásos operájában Zelmira szerepét énekeltem. Ez volt első operaszerepem. Diákként néhányszor felléptem operaelőadásokban karénekesként 1948-ban felvételiztem az újonnan alakult kolozsvári Állami Magyar Opera énekkarába. Nagyon örvendtem, mert ez azt jelentette, hogy minden időmet a zenének szentelhettem. Sok éven át jártam Nagy István főiskolai tanár kamarakórusába, ahol megismerkedtem a kórus irodalom legigényesebb alkotásaival; ezzel zenei ízlésem jelentősen fejlődött. 1950-ben kerültem az egyesített akadámiára, *Adorján Ilona* énektanárnőhöz. 1952-ben végeztem el az énekszakot, de mivel államvizsgázni Verdi *Aidájával* szerettem volna, és erre nem adtak lehetőséget, csak 1957-ben államvizsgáztam Senta szerepével Wagner *A bolygó hollandi* című operájában. Ezt a szerepet először Bukarestben énekeltem, és csak a

második előadás volt Kolozsváron.

- *Adorján Ilona több énekes nemzedéket adott nem csak Kolozsvárnak, hanem az országhatáron túl is...*

- Köszönettel és hálával tarozom kedves tanárnőmnek odaadó munkájáért, amelyben több mint huszonöt éven át részesített. Végigkísérte pályámat, minden szerep megtanulásban segített. Külön öröm számomra, hogy az idén találkozhattunk, és örökifjú tanárnőm most is ugyanolyan szeretettel foglalkozik növendékeivel, mint régen és a mai napig is aktív részese a magyarországi énektanításnak.

- *Kikre emlékezik az Adorján - növendékek közül?*

- A névsor ennyi idő eltelte után nem lehet teljes, de megemlítem *László Évát, Vancea Erzsébetet, Breazu Mirceát, Trenka Évát, Mátyás Jenőt*. Sokan köszönhetik neki művészi karrierjüket.

- *Hogyan készült fel egy-egy szerepre?*

- Nem tettem különbséget a kisebb és nagyobb szerepek között. Nagy szeretettel és boldogan készültem minden szerepemre, mert úgy éreztem, hogy minden szerep egy ember életébe ad betekintést. Ha kaptam egy szerepet, az volt az első, hogy megszereztem a partitúrát, alaposan áttanulmányoztam énektechnikai, zenei és dramaturgiai szempontból; különös gonddal ügyeltem a kollegákkal együtt énekelt részekre. Ezenkívül olvasmányaim alapján ismerkedtem a korrallal. Mire az operai próbákra sor került, én már zeneileg készen voltam a szereppel. Az akkori neves énekesek felvételeit hallgatva is sokat tanultam.

- *Készített-e valaha felmérést arról, hogy hány szerepet énekelt el pályafutása során?*

- A 27 év alatt 42 szerepet alakítottam, és körülbelül 900 fellépésem volt.

- *Melyik volt első jelentős szerepe a kolozsvári magyar operában?*

- D'Albert *Hegyek alján* című operájának Márta szerepét önszorgalomból tanultam meg 1956-ban. A vezetőség eredetileg Nuri szerepét osztottam rám, de az egyik próbán beugrottam a hiányzó főszereplő helyébe, és végigénekeltem a próbát. A következő előadáson már én énekeltem Márta szerepét. Ezt követte Mascagni *Parasztbecsületéből* Santuzza szerepe, amelyet 57-szer énekeltem.

- *Hogyan következtek a főszerepek?*

- Első nagy premierem Puccini *Turandotja* volt. Kényes szerep, sok buktatóval, de kitartó gyakorlás után bírtam technikailag. Miután az első zenekari próbát leénekeltem, elmentem az orr-, fül-, gégeorvoshoz, hogy vizsgálja meg a hangszálaimat, és azt mondta: nem is látszik, hogy énekeltem. Harmincegyszer énekeltem ezt a szerepet. Ezt követte a Tosca. Gyönyörű szerep, amely nem csak az első előadásokon, hanem a próbákon is mindig élményt nyújtott. Művészi pályám újabb, számomra jelentős állomása Beethoven *Fidelio* című operájából Leonóra szerepe. Rendkívül igényes ez az opera, a kamara- és szimfonikus zene ötvözete. Távol áll a romantikus olasz opera szellemétől. Előnyömre szolgált, hogy sok Beethoven- dal szerepelt már akkor a repertoáron, tehát a Beethoven- muzsika stílusa nem volt idegen számomra. Huszonötödik szerepem Verdi *Don Carlos*ából Valois Erzsébet volt. Első előadásunkat közvetítette a bukaresti rádió is. A kolozsvári operában kevés Wagner - operát játszottak még abban az időben is, így nagyon boldog voltam, amikor a *Mesterdalnokokból* elénekelhettem Éva szerepét. Érdekes feladat volt Goldmark *Sába királynőjének* címszerepe, amelyet eredetileg mezzoszopránnak írtak, de Budapesten is sötét színezetű, drámai szopránok alakítják. A lista tovább bővült Amelia (Verdi: *Álarcosbál*), Jaroszlavna (Borodin: *Igor herceg*), Abigél (Verdi: *Nabucco*), Desdemona (Verdi: *Otello*), Leonóra (Verdi: *A trubadúr*), Odabella (Verdi: *Attila*) szerepével. 1972 október elsején mentem nyugdíjba, de ezután még két-három évig kiségtettem az operát, valahányszor erre kértek. Utolsó fellépésem 1975. április 28-án volt, ekkor Desdemonát énekeltem.

- *A sok éneklés nem tette tönkre a hangszálait?*

- Gyermekkoromtól sokat sportoltam, és a fizikumom megedződött. Az Aidapremiért -

amely a Román Operával közös produkció volt - úgy énekeltem végig, hogy azelőtt két nappal szinte nem tudtam beszélni. Végigénekeltem az előadást, senki nem vette észre rekedtségemet.

- *A politikai és ideológiai szempont szerint sokat becsmérelt 50-es 60-as években milyen volt a kolozsvári magyar opera légköre?*

- Az újonnan, szinte a semmiből újraalakult kolozsvári magyar opera társulatára a nagy lelkesedés volt a jellemző. Nyugodtan állítom, hogy számomra nem az egyéni, hanem a közösségi érdek volt a döntő: az, hogy a közönséget szolgáljam művészi alázattal. Nem számított, hogy hányszor énekelek el egy-egy szerepet, ha a nézőtérén csak egy olyan személy is ül, aki addig soha nem volt operában, meg kell ismertetnem, és meg kell szerettetnem vele az opera műfaját, hogy továbbra is látogassa előadásainkat. Teltházás estékre emlékszem, a fiatalok megvártak előadás után és autogrammot kértek. A délelőtti ifjúsági előadás ugyanolyan fontos volt számomra, mint egy premier.

- *Milyenek voltak az ötvenes-hatvanas évek vendégszereplései?*

- Nem volt lehetőségünk külföldi vendégszereplésekre. Az gyökereződött belénk, hogy itt vagyunk, itt és most helyt kell állnunk. Sajnos, tagságom ideje alatt a magyar opera nagyon keveset szerepelt külföldön, és egyéni vendégszereplésre sem volt lehetőség. Jugoszláviában voltam a magyar operával, Lengyelországban kétszer, Toscát, Aidát, Michaelát énekeltem, Németországban ária- és dalesten léptem fel. Külföldi vendégszerepléseink a bukaresti OSTA impresszáriós irodán keresztül zajlottak: meg sem kérdeztek, egyszerűen csak értesítettek, hogy mikor, hol, mit kell énekelnem. Egy alkalommal az történt, hogy személyes meghívót kaptam egy prágai, több estét betöltő turnésorozatra, de én friss nyugdíjasként már nem szerepelttem a bukaresti iroda nyilvántartásában, és nem is engedtek el.

- *Hogyan viszonyult az évek során a szerepekhez?*

- 27 év alatt soha nem mondtam vissza előadást, soha nem kértem szerepet, de nem is utasítottam vissza: amit kiosztottak rám, elénekeltem. Soha nem spóroltam a hangommal, a próbákon sem. Mindig igyekeztem a zeneszerző elképzeléseit valóra váltani, s ezt csak sok munkával lehet elérni. Tökéletes szerepformálás nincs, mert mindent lehet jobban és még jobban kidolgozni. Szerencsés embernek tartom magam, gyönyörű szerepeket énekeltem, foglalkoztatva voltam. Nem számított, hogy kezdőként nem az első szereposztásban énekelek, de törekedtem arra, hogy a közönség megszeressen, és értem jöjjön el az előadásra.

- *Volt-e kedvenc karmestere, rendezője?*

- Pályám során sok karmesterrel és rendezővel dolgoztam együtt, mindenkivel harmonikus volt az együttműködés.

- *Az operán kívül melyik az a zenei műfaj, amelyik közel áll Önhöz?*

- Nagyon szerettem a daléneklést. Egy énekesnek kötelező lenne a daléneklés, ez egy más világ, ahol nincs „segítség”: ott nincs kosztüm, díszlet, kellékek, partner. Fájó pontom, hogy nem volt lehetőségem egyházi zenét énekelni, így Verdi csodálatos Rekviemjét sem.

- *Hogyan emlékszik vissza kollégáira?* - Egy opera előadásnak több összetevője van: a zene-, ének- és balettkar, a sűgő, a műszakiak. Kollégák nélkül nem lehet: fontos, hogy az ember jó kapcsolatot teremtsen a kollégáival. Kedves kollégáim közül megemlítem: Bucsy Sárít, László Évát, Melegh Katót, Nagy Katalint, Puni Júliát, Sallay Margit érdemes művészt, Thúry Erzsébetet, Timkó Editet, Trenka Évát, Vancea Erzsébetet, Vonica Luciát, Wilkovits Katit, Borbély Ferencet, Breazu Mirceát, Bretán Endrét, Gáspár Istvánt, Horváth Lászlót, Kovács Attilát, Lázár Jánost, Mátyás Jenőt, Ottrok Ferencet, Sass Lászlót, Szanati Józsefet, Szilágyi Ferencet, Vargha Lászlót, id. Veress Lászlót, Vida Viktort. Sajnos, ma már nagyon sokan nincsenek közöttünk. Szinte mindegyik kollégával alkalmam volt együtt énekelni. Intrikák akkor is voltak, de az előadás sikere volt az első.

- *Sok művészársával ellentétben itthon maradt.*

- Bukarestbe hívtak, de úgy éreztem, hogy itt a helyem a kolozsvári magyar operában. Ott

talán nem lett volna lehetőségem ennyit énekelni. Nyugat-Németországba is hívtak, de még egy féléves vendéjátékra sem engedtek ki. Nem mondhatom azt, hogy nem vágytam külföldi éneklésre, de megelégedtem azzal, amit a kolozsvári magyar opera társulata és közönsége nyújtott. Habár 25 éve nyugdíjas vagyok, még most is örömmel tölt el, ha egy szép előadást látok a magyar operában. Az anyagi elismerésért kárpótoltak a gyönyörű szerepek és a közönség ragaszkodása, amelyet 27 éves pályafutásom során végig éreztem.

Hintós Diána
Szabadság 2001. június 2.

Enyedi Sándor.

Örmények a magyar színjátszásban

2. rész

Korbulyok a magyar színjátszásért

Az említett milliomos, *Korbuly Bogdán* (1816-1911) nemcsak sok pénzről volt nevezetes, hanem arról is, hogy saját költségén a Sétatéren Kolozsváron felépítette a Nyári Színkört, és az 1874-1875. évtől kezdve a kolozsvári Nemzeti Színház intendánsa lett. Színpadi szerző, színész után most pedig a kevésbé irigyelhető intendáns lett a kolozsvári színészet fő gondozója. Emberi alakját élénk színekkel rajzolta meg *Kassai Vidor Emlékezéseiben*.

A Korbulyok ivadéka volt az a maga korában híres operaénekesnő, aki 1832-től változtatta meg a nevét *Hollósy Kornéliára* (1827-1890). Édesapja *Korbuly Bogdán*, aki csak névrokona a későbbi intendánsnak. A kislány gyönyörű szoprán hangját korán felismerték, s a tizenöt éves, anya nélkül maradt Kornélia elindult Bécsbe, hogy álmait valóra váltsa. A bécsi Operaház igazgatója *Salvi* vállalta el tanítványnak, majd tizenhat évesen a hangját meghallgató *Donizetti* szép jövőt jósolt neki a zenei pályán. *Lamperti*, a kor híres milánói énekmestere vállalta a továbbképzését, amelynek sikerét mutatja, hogy tizenkilenc éves korában a corfui Operaházban *Elvirát* énekelte *Verdi Ernáni c.* operájában. A következő állomás *Turin* azaz *Torino*, ahol sikerei nyomán egy Bukarestbe tartó opera-staggione társulathoz szerződtek. 1845 végén már a román fővárosban tapsoltak neki. *Bellini Alvajárójában* mutatkozott be a *Bukarester Deutsche Zeitung* szerint: „*Hollóssy kisasszony énekművészetéről a legmelegebb szavakkal kell megemlékeznünk. Hangjának fiatalosan szép zománca, a könnyed, akadálytalan énekkészség, ragyogó szárnyaló trillák, mindenekelőtt pedig hangszínének Lágy, elégikus csengése vitathatatlanul bizonyítják művészi tehetségét és színpadra termettségét...*”

Ez utóbbi megállapítás gyorsan visszaigazolást kap: három évre a pesti Nemzeti Színházba szerződte. Hazafelé menet Temesváron mutatkozott be. Pesten 1846. július 23-án *Donizetti Linda di Chamounix* című operájának címszerepében lépett fel először. Rövidesen *Melinda* szerepét énekelte *Erkel Ferenc Bánk bán* című művének ősbemutatóján. Sok-sok fellépés és sok siker. Az első pesti ciklus után 1850-ben öt szerepben mutatkozott be a bécsi Operaházban. Tizenhárom hónapon át Varsóban aratta sikereit, majd 1853 őszén visszatért a pesti Nemzeti Színházba, ahol 1862. július 29-ig maradt tag. Énekelte *Rossini*, *Bellini*, *Donizetti*, *Verdi* és *Meyerbeer* szoprán, koloratúrszoprán szerepeit. Ez után vidéki körútja következett: Marosvásárhely, Szatmár, Nagyvárad, Szamosújvár, Dés - és pihenő után a felsőmagyarországi és felvidéki városok. Férje birtokára vonult vissza. Utoljára nyilvánosan *Liszt Ferenc* felkérésére 1865-ben a Nemzeti Zenede huszonöt éves jubileumán lépett a közönség elé.

Magyar-örmény énekesek

A magyar-örmény énekesek sora máig is tart: *Tutsek Piroskától* (1905-1979) Albert